

Славік Роман Володимирович,
кандидат економічних наук, доцент

ДВНЗ «Ужгородський національний університет», м. Ужгород, Україн., e-mail: roman.slavik@uzhnu.edu.ua, ORCID ID:0000-0002-6198-3202

ТУРИСТИЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ НАЙМЕНШ ПОПУЛЯРНИХ СЕРЕД ТУРИСТІВ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД ЗАКАРПАТСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Метою дослідження є аналіз рекреаційно-туристичних ресурсів найменш відвідуваних територіальних громад Закарпатської області. Вивчення їх потенціалу потенційно дозволить виявити можливості вирівнювання туристичних потоків.

У роботі використано *методи* аналітико-синтетичної обробки знань, а саме систематизації та класифікації, а також картографічний метод. Задіяна також методика аналізу документів і статистики: контент-аналіз стратегій громад, програм розвитку туризму, офіційних звітів щодо надходжень до бюджету туристичного збору. Широко застосовувалися польові обстеження: маршрутні об'їзди/обходи з фотофіксацією ресурсів, інфраструктури, проблем доступності; складання кадастру туристичних ресурсів громад.

Результати. Досліджено розмір туристичного збору в розрізі територіальних громад Закарпатської області. Виявлено відсутність сплати останнього у низки громад. З'ясовано значний дисбаланс у надходженні туристичного збору залежно від конкретної громади. Доведено необхідність визначення рекреаційно-туристичних ресурсів громад, які є найменш відвідуваними туристами.

Науковою новизною є запропонований перелік «туристичних магнітів», які потенційно можуть стати факторами розвитку місцевих громад, що досліджуються.

Практична значимість роботи є виявлення особливої ролі ландшафтних ресурсів, для збереження яких рекомендовано розбудовувати мережу екологічних таборів – так званих «глемпів». Обґрунтовано необхідність формування стратегій просторового розвитку територіальних громад на принципах збалансованості інтересів місцевих жителів, інвесторів та довкілля.

Ключові слова: Закарпатська область, рекреаційно-туристичні ресурси, територіальні громади, туристичні магніти, глемпінг.

Slavik Roman,
PhD, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor

State Higher Educational Institution "Uzhgorod National University",
Uzhgorod, Ukraine, e-mail: roman.slavik@uzhnu.edu.ua,
<https://orcid.org/0000-0002-6198-3202>,

TOURISM POTENTIAL OF THE LEAST POPULAR AMONG TOURISTS TERRITORIAL COMMUNITIES OF THE TRANSCARPATHIAN REGION

The purpose of the study is to analyze the recreational and tourist resources of the least visited territorial communities of the Transcarpathian region. Studying their potential will potentially allow identifying opportunities for equalizing tourist flows.

The work used methods of analytical and synthetic knowledge processing, namely systematization and classification, as well as the cartographic method. The methodology of document and statistical analysis was also used: content analysis of community strategies, tourism development programs, official reports on budget revenues from tourist fee. Field surveys were widely used: route detours with photo fixation of resources, infrastructure, and accessibility problems; compiling a cadastre of community tourist resources.

Results. The size of the tourist fee was studied in the context of territorial communities of the Transcarpathian region. The absence of payment of the latter was revealed in a number of communities. A significant imbalance in the receipt of the tourist fee was found depending on the specific community. The need to identify recreational and tourist resources of communities that are least visited by tourists is proven.

The scientific novelty is the proposed list of "tourist magnets", which can potentially become factors in the development of local communities under study.

The practical significance of the work is the identification of the special role of landscape resources, for the preservation of which it is recommended to build a network of ecological camps - the so-called "glamping". The need to form spatial development strategies for territorial communities based on the principles of balancing the interests of local residents, investors and the environment is substantiated.

Keywords: Transcarpathian region, recreational and tourist resources, territorial communities, tourist magnets, glamping.

Постановка проблеми. В результаті адміністративної реформи 2020 року у Закарпатській області утворено 64 територіальні громади. Останнім був переданий контроль над ресурсами від колишніх районних адміністрацій. З одного боку - це відкрило нові можливості для місцевих

громад, з іншого – збільшило відповідальність за контроль і використання ресурсів. Одним із факторів соціально-економічного розвитку можуть стати рекреаційно-туристичні ресурси, які виступають одним із найважливіших засобів позиціонування на туристичному ринку. Використання останніх на принципах концепції сталого розвитку є завданням місцевих громад.

Аналіз надходження до бюджету області від туристичного збору показав диференціацію даного показника залежно від конкретної громади. Таким чином, спостерігається дисбаланс у відвідуванні останніх туристами. Формуються «лідери», які забирають основну масу туристів та «аутсайтери», де туристи майже не затримуються.

Об'єктом даного дослідження є територіальні громади, які за показниками туристичного збору є найменш відвідуваними у Закарпатській області. Предметом – геопросторове розташування рекреаційно-туристичних ресурсів як основних факторів туристичної привабливості громад та їх подальшого соціально-економічного розвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Територіальна громада, як адміністративна одиниця, є різновидом територіальної рекреаційної системи (ТРС) з такими властивими їй елементами як рекреанти (туристи), рекреаційні ресурси, інфраструктура, обслуговуючий персонал, органи управління. Дослідженню територіальних рекреаційних систем як наукової категорії на стику рекреаційної географії, регіональної економіки та менеджменту присвячено ряд праць як українських так і зарубіжних науковців: Бейдик О.О. (Бейдик, 2007), Ван Ціншен (Ван Ціншен та ін, 2003), Топчієв О.Г. (Ван Ціншен та ін, 2003), Любіцева О.О. (Любіцева, 2005), Черчик Л.М. (Павлов та ін, 1998), Смаль І.В. (Смаль, 2004), Масляк П.О. (Масляк, 2008), Фоменко Н.В. [20], Величко В. (Величко, 2013). Так, Фоменко Н.В. у своїх працях розглядає наукові основи ТРС і задачі її вивчення рекреаційною географією. Вона описує поняття ТРС, їх типізацію за функціями рекреаційної діяльності та просторовою організацією. Величко В. розглянув поняття ТРС, її компонентний склад, властивості, ієрархічність, таксономічні рівні, динамічність і еволюцію. Автор також запропонував типологію ТРС за функціями, ступенем урбанізації, територіальною організацією. Автори Гуцуляк Г.Д. та Гуцуляк Ю.Г. вивчали розвиток територіально-рекреаційних систем в об'єднаних територіальних громадах як організацію раціонального використання природних ресурсів та їх охорони, враховуючи специфічні територіальні особливості Карпатського регіону – гірські природні ландшафти, оздоровчі можливості та ін (Гуцуляк, 2022). Цікавими також вбачаються пропозиції науковців щодо картографування ТРС. Заслужовує на увагу робота Новикової В.І., де проведено дослідження типізації ТРС та виявлено їх прояв в межах Черкаської області (Новикова, 2008). Подібне дослідження в контексті бальної оцінки рекреаційних зон Закарпатської області було проведено авторами Молнаром О.С. і Марченком О.І. (Молнар, 2008), де автори пропонують виділяти рекреаційні зони в межах колишніх адміністративних районів, які існували до 2020 року. Славик Р.В. вдосконалював трактування категорії територіальної рекреаційної системи в контексті введення поняття «територіальних громад» як складового елемента ТРС, разом з рекреантами, інфраструктурою, обслуговуючим персоналом, рекреаційними ресурсами, органами управління та інформаційно-аналітичною складовою (Славик та ін., 2015). Габчак, Н.Ф., і Дубіс, Л.Ф. досліджували туристичний потенціал об'єднаних територіальних громад в межах Ужгородського району Закарпатської області (Габчак та ін, 2025). Карий О. І. та Глинський Н. Ю. досліджували проблематику об'єднання зусиль територіальних громад з метою використання їх туристично-рекреаційного потенціалу (Карий, 2020). Автори Гуцал, Л. та Шоробура, І. концептуально обґрунтували необхідність формування туристичної привабливості територіальних громад в Україні як передумови їх соціально-економічного розвитку (Гуцал, та ін, 2023). Однак, залишаються поза увагою територіальні громади Закарпатської області, які, незважаючи на те, що вони володіють цінними рекреаційно-туристичними ресурсами, часто залишаються на узбіччі туристичного ринку області. Таким чином, основними цілями даного дослідження є:

- аналіз туристичного збору Закарпатської області в розрізі територіальних громад;
- визначення громад з найменшою відвідуваністю туристами;
- визначення рекреаційно-туристично-ресурсного потенціалу даних громад (туристичних магнітів);
- напрацювання практичних рекомендацій щодо можливостей покращення відвідуваності громад.

Виклад основного матеріалу. За результатом аналізу надходження туристичного збору до бюджету Закарпатської області виявлено, що 6 громад з 64 (Полянська, Ужгородська, Баранинська, Косонська, Мукачівська, Берегівська) збирають 66 % туристичного збору Закарпатської області. Половина громад області дають всього 0,6% турзбору (рис. 1).

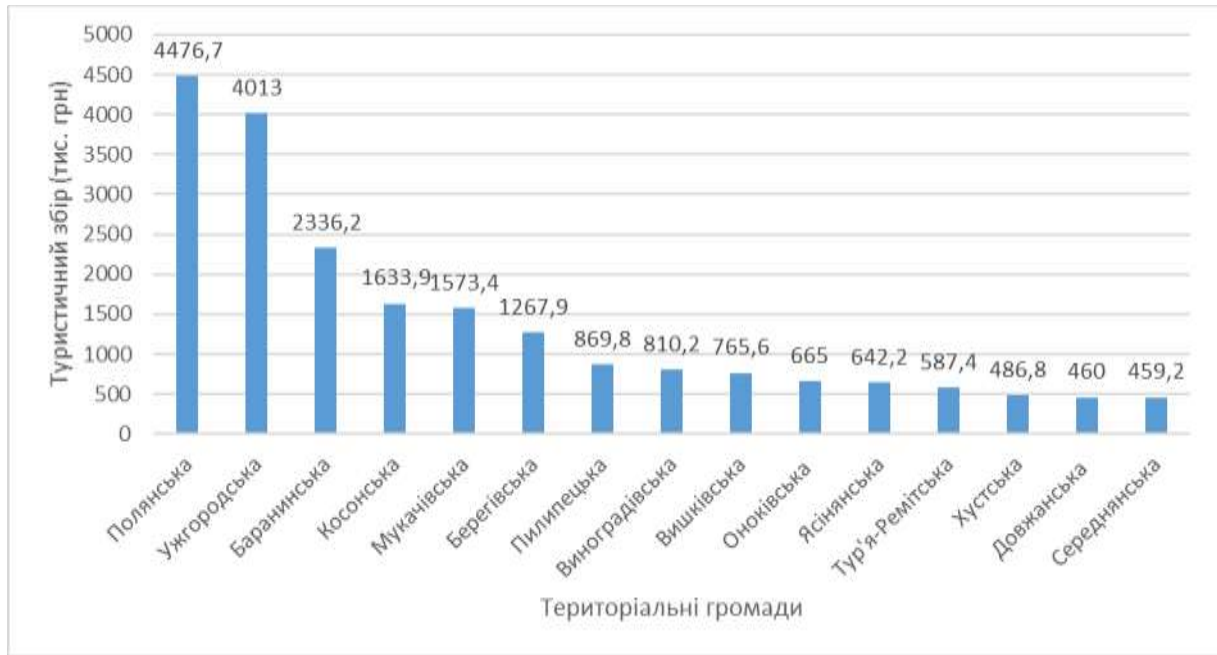

Рис. 1. Громади – лідери за туристичним збором (тис. грн). Сформовано за даними (Управління туризму..., 2024)

Разом з тим, 14 громад взагалі не звітують про останній. З одного боку, це може свідчити про «тіньову» діяльність закладів розміщення, з іншого - про недооцінку рекреаційно-туристичних ресурсів у даних громадах. Проаналізувавши потенційні туристичні магніти зазначених громад, виявлено їх високу цінність за умови правильного позиціонування, промоції та маркетингу. Узагальнено їх можна класифікувати за наступними критеріями:

- Ландшафтні ресурси, а також унікальні природні об'єкти, такі як оз. Синевир, карстовий міст, високогірні полонини (Рахівська, Ставненська, Синевирська, Колочавська, Усть-Чорнянська, Великоберезнянська, Богданська, Дубриницько-Малоберезнянська, Бедевлянська, Вільховецька, Углянська, Дубівська, Драгівська територіальні громади).
- Етнонаціональний колорит угорців, лемків бойків та гуцулів (Великобийганська, Перечинська, Синевирська, Колочавська, Великобичківська, Вилоцька, Пийтерфолвівська, Королівська, Сюртівська, Великоберезька територіальні громади).
- Історико-археологічні ресурси з можливістю реконструкції городищ різних історичних періодів (Королівська, Великолучківська, Горондівська, Івановецька територіальні громади).
- Промислові та сільськогосподарські ресурси (Зарічанська, Буштинська, Горінчівська, Керецьківська, Кам'янська територіальні громади).
- Логістичні ресурси (Дубриницько-Малоберезнянська, Вилоцька, Батівська, Воловецька, Тересвянська територіальні громади).

Відмітимо особливу значимість саме природно-рекреаційних ресурсів для найменш відвідуваних туристами громад. Дані громади також мають гірський статус і вважаються депресивними. Для покращення соціально-економічного становища вводиться система доплат бюджетникам, однак вони не є дієвими. Відбувається відтік населення з даних громад, зокрема, за кордон. Низькі показники туристичного збору у зазначених громадах свідчать, зокрема, про неналежний розвиток закладів розміщення. Великі готельні комплекси з перспективами масового туризму, навряд чи будуть доцільними у громадах зі значною природною складовою, оскільки можуть не відповідати принципам сталого розвитку територій. Тому доцільно, зокрема, розбудовувати екологічно чисті заклади розміщення, які б приносили найменшу шкоду

навколишньому середовищу. Такими можуть бути екологічні будиночки-глемпи і так звані глемпінг-парки.

Глемп (або глемпінг) — це стиль відпочинку, що поєднує **"гламурний" відпочинок на природі з комфортом готельного номера**. Походить від англійських слів «glam» - гламур, комфорт та «camp» - табір. Це сучасна концепція екотуризму, яка пропонує втечу від цивілізації без відмови від її благ.

Основні характеристики глемпу:

- **Комфорт і зручності:** Житло (намети, гекуполи, будинки на деревах, тіпі тощо) обладнане повноцінними ліжками, меблями, іноді навіть кондиціонерами, власними санвузлами з душем або джакузі, електрикою та Wi-Fi.

- **Близькість до природи:** Глемпи розташовуються в мальовничих природних локаціях (ліси, узбережжя озер, гори), дозволяючи насолоджуватися природою, але без незручностей традиційного кемпінгу.

- **Мінімалізм у підготовці:** На відміну від кемпінгу, де потрібно самостійно встановлювати намет і мати все необхідне спорядження, у глемпінгу все вже готове для заселення, як у готелі.

- **Екологічність:** Такі об'єкти зазвичай є екологічними та не шкодять навколишньому середовищу.

Етнонаціональний колорит Закарпаття теж є недооцінений та не використовується багатьма громадами повною мірою для туристичного маркетингу та промоції території. Етнографічними групами Закарпаття є українські лемки, бойки, гуцули та долиняни. Ці групи сформувалися в гірських і низинних районах регіону, які відрізняються своїми культурними, побутовими та мовними особливостями. Основними етнічними групами Закарпаття, які можуть становити інтерес для туристів є угорці (12,1%), румуни (2,6%), роми (1,1%), німці (шваби) (0,3%). Найкраще використовує свій етнічний потенціал Берегівська територіальна громада у селах Бене, Вари, Гать, Геча, Мужієво, Оросієво, Четфалва та ін. У цьому відношенні слід посилити свої позиції Сюртівській, Великобийганській, Пийтерфолвівській та інших громадах. Майже не використовується потенціал та стиль життя румунської (с. Нижня Апша, Біла Церква, Середне Водяне, Топчино, Плаюць та ін.) та ромської громад (села Підвиноградово, Королево, селища Великий Березний, Середне та ін.). Позитивним досвідом може бути село Голоке в Угорщині, занесене до Списку всесвітньої спадщини ЮНЕСКО як традиційне селянське поселення, що добре зберегло історичну забудову та спосіб життя. Значним поштовхом розвитку може стати визнання сіл Колочава та Синевирська Поляна одними з 52-х сіл, які отримали престижне визнання від Всесвітньої туристичної організації ООН (UN Tourism) у рамках всесвітньої ініціативи "Найкращі туристичні села".

Аналіз територіальних громад, розташованих на рівнинних та передгірських територіях Закарпаття виявив значну кількість історико-архітектурних та археологічних пам'яток. Поруч з такими успішними кейсами як Невицький та Чинадіївський замки виявлено низку громад, де ведуться, або потенційно можуть вестися археологічні розкопки, що може бути фактором туристичної привабливості, особливо для шкільних груп з можливістю археологічного майстер-класу. Успішними прикладами можуть слугувати реконструкція поселення III-IV тисячоліть до нашої ери «Трипільська культура» між селами Легедзине та Тальянки Черкаської області, а також свайне селище епохи неоліту і бронзи на Боденському озері у Німеччині.

Не слід також недооцінювати важливість промислових об'єктів як факторів туристичної привабливості. Користуються попитом серед туристів броварні у с. Кваси та Вишково, виробництво та розлив води у с. Нижнє Солотвино. Нерозкритим залишається потенціал шоколадної фабрики у с. Буштино, залишки Боржавської вузькоколійної дороги у Керецьківській громаді, а також вирощування тепличних овочів у селах Заріччя, Сільце, Гребля, Великі Ком'яти та ін. Унікальною також є буйволина ферма у с. Горінчово, де слід розширити асортимент туристичних послуг, зокрема – розміщення.

Суть логістичних туристичних ресурсів полягає у використанні транспортних хабів як відправних точок екскурсій. Поєднання зручного транспортного сполучення з наявністю впізнаваних і цікавих туристичних магнітів спонукатиме туристів залишатися у даних громадах не тільки у якості екскурсантів. Це у свою чергу спонукає до розвитку інфраструктури розміщення і гостинності. Додатковими логістичними перевагами володіють прикордонні населені пункти зі зручною дорожньою інфраструктурою, які часто межують з українськими етнічними населеними пунктами у Румунії чи Словаччині (Тячів, Тересва, Малий Березний тощо).

Для посилення рекреаційно-туристичної привабливості громад, які розглядаються у даній роботі, пропонуємо туристичні «магніти», які могли б бути вагомим чинником зупинки туристів у даних громадах та досягнення економічного ефекту для останніх (табл. 1).

Таблиця 1.

Туристичні магніти найменш відвідуваних громад Закарпатської області (авторська розробка)

Територіальні громади	Рекреаційно-туристичні магніти (ресурси)
Холмківська	Сільський зелений туризм
Сюртівська	Сільський зелений туризм в угорських селах, реформатський храм у с. Паладь-Комарівці, прикордонний піший перехід у с. Малі Селменці
Перечинська	Дегустації лемківських страв, сирів, лавандова гора, лемківська садиба
Великобerezнянська	Місце падіння Княгинянського метеориту, хребет Явірник
Дубриницько-Малобerezнянська	Блакитна лагуна, збирання грибів, прикордонний перехід «Малий Березний»
Ставненська	Руїни Лінії Арпада, Ужанський НПП
Воловецька	Воловець як логістичний вузол
Великолучківська	Археологічні пам'ятки, кургани пізнього палеоліту, ранньозалізної та ранньослов'янської епохи
Горондівська	Археологічні пам'ятки, кургани пізнього неоліту, бронзи та ранньозалізної доби
Івановецька	Винні підвали, археологічна пам'ятка «Галіш-Ловачка»
Батівська	Прикордонний статус, логістичний вузол
Великобиганська	Оз. Дідове
Великобerezька	Рибальство на озерах, музей ткацтва, Боржавська вузькоколійна залізниця
Вилоцька	Прикордонний статус, ділянка р. Тиса з маршрутом рафтингу, Боржавська вузькоколійна залізниця
Пийтерфолвівська	Кордон з двома державами, музей леквару
Королівська	Замок Нялаб, Королівські винні підвали, стоянка первісних людей, ділянка р. Тиса з маршрутом рафтингу, етнотуризм
Керецьківська	Боржавська вузькоколійна залізниця «Анця Кушницька», Діюча водяна кузня «Гамора»
Синевирська	Оз. Синевир
Колочавська	Музей «Старе село»
Іршавська	НПП «Зачарований край»
Кам'янська	Боржавська вузькоколійна залізниця, риболовля
Зарічанська	Традиції вирощування тепличних овочів
Білівська	Шахта з видобутку залізної руди, археологічні пам'ятки, монастирі, Боржавська вузькоколійка
Горінчівська	Буйволина ферма
Драгівська	Вільшанське водосховище
Буштинська	Шоколадна фабрика, р. Тиса
Бедевлянська	Р. Тиса, прикордоння з українськими селами Румунії
Тересвянська	Р. Тиса, прикордоння з українськими селами Румунії, монастирі
Вільховецька	Сільський зелений туризм
Углянська	Угольсько-Широколужанський масив, карстові печери, карстовий міст
Нересницька	Екотуризм на базі Угольсько-Широколужанського масиву, дерев'яні храми
Дубівська	Полонина Апецька
Усть-Чорнянська	Екотуризм, колишнє швабське поселення – Німецька Мокра
Рахівська	Мармароський і Кузійський заповідні масиви, центр Європи
Великобичківська	Етноколотит гуцулів, екотуризм
Богданська	Чорногірський масив, Етноколотит гуцулів

Висновки. Виникає потреба у визначенні рекреаційно-туристичних «магнітів», які б приваблювали туристів і стали вагомими факторами соціально-економічного розвитку громад на засадах сталого розвитку територій. Також слід посилити маркетингові заходи щодо визначених туристичних ресурсів задля кращої впізнаваності останніх. До певної синергії має призвести об'єднання зусиль сусідніх територіальних громад щодо створення туристичних кластерів, надання туристичних послуг. На локаціях зі значними природними рекреаційними ресурсами, особливо на територіях природо-заповідного фонду доцільним також вбачається розбудова стаціонарних екологічних таборів у лісисто-гористій місцевості – т. зв. «глемпів». Слід посилити туристичне використання прикордонного статусу селища Вилोक та КПП «Малий Березний-Убля», де зі словацького боку кордону розташовані українські лемківські села, а також транспортний хаб у селищі Батьово. Перспективною також може бути розбудова прикордонної інфраструктури у м. Тячів та Тересв'янській громаді, де з румунського боку кордону – українські села, які також є додатковим потенційним об'єктом зацікавленості для туристів. Туристичне позиціонування таких промислових об'єктів як Боржавська вузькоколійна залізниця, шоколадна фабрика у с. Буштино, сільськогосподарських – буйволина ферма у селах Горінчево, Олешник чи традиції вирощування тепличних овочів у селах Заріччя, Сільце, Гребля, Великі Ком'яти та ін. також може сприяти збільшенню туристичних потоків у дані недооцінені громади. Враховуючи вищезгадані рекомендації щодо туристичного позиціонування громад, актуалізується необхідність здійснення просторового планування розвитку територіальних громад, розробка та реалізація стратегій розвитку, що потребуватиме мобілізації зусиль наукового середовища, бізнесу, регіонального та локального менеджменту, а також громадянського суспільства.

Список використаних джерел

- Бейдик, О. О. (2007). *Географія туризму: Навч.-метод. комплекс для студ. спец. «Туризм»*. Київ: ВГЛ «Обрії». 108 с.
- Величко, В. В. (2013). *Організація рекреаційних послуг: навч. посібник*. Харків: ХНУМГ ім. О. М. Бекетова. 202 с.
- Ван Ціншен, Топчієв, О. Г. (2003). *Теоретичні та методологічні аспекти рекреаційної географії: сучасний підхід*. Український географічний журнал, (1(41)), 45–49.
- Габчак, Н.Ф., Дубіс, Л.Ф. (2025). *Дослідження туристичного потенціалу об'єднаних територіальних громад в межах Ужгородського району Закарпатської області*. Економіка та суспільство (Випуск № 71). Мукачеве. Електронний журнал.
- Гуцал, Л., Шоробура, І. (2023). *Формування туристичної привабливості територіальних громад в Україні*. Економіка та суспільство, 49. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-49-47>
- Гуцуляк, Г. Д., Гуцуляк, Ю. Г. (2022). *Розвиток територіально-рекреаційних систем і організація раціонального використання природних ресурсів та їх охорони в Карпатському регіоні*. Збалансоване природокористування, (4), 41–46.
- Карий, О. І., Глинський, Н. Ю. (2020). *Об'єднання зусиль територіальних громад з метою використання їх туристично-рекреаційного потенціалу*. Ефективна економіка, (5). <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=7886>
- Любіцева, О. О. (2005). *Ринок туристичних послуг (геопросторові аспекти): Навч. посіб.* Київ: Альтерпрес. 432 с.
- Масляк, М. О. (2008). *Рекреаційна географія: Навчальний посібник*. Київ: Знання. 343 с.
- Молнар О.С., Марченко О.І. (2008) *Закарпатська обласна адміністрація* Джерело - http://www.transcarpathiatour.com.ua/publications/statia2_ind.html
- Новикова, В. І. (2008). *Типізація територіальних рекреаційних систем і виявлення їх прояву в межах Черкаської області*. Науков і записки Вінницького державного педагогічного університету. Серія Географія, (16), 192–200.
- Павлов, В. І., Черчик, Л. М. (1998). *Рекреаційний комплекс Волині: теорія, практика, перспективи: Монографія*. Луцьк: Надстир'я. 124 с.
- Про Стратегію розвитку Закарпатської області до 2027 року Джерело - https://zakarp-rada.gov.ua/docs/rishennya/8/17_sesion/rish1216.pdf
- Славік, Р. В., Микита, М. М. (2015). *Теоретичні аспекти дослідження територіальних рекреаційних систем*. Науковий вісник Ужгородського університету. Серія "Економіка", 1(45), 101–104.
- Славік, Р. В., Фекеца, І. Ю., Чиняк, В. В. (2022). *Особливості розвитку туризму та рекреації в умовах кризових процесів*. Науковий вісник УжНУ. Серія: Економіка, (2(60)), 97–104.
- Славік, Р. В., Лета, В. В., Чиняк, В. В. (2022). *Аналіз динаміки відвідувачів малих та середніх готельних підприємств Закарпатської області в кризових умовах*. В К. С. Шапошников (гол. ред.), *Інфраструктура ринку* (Вип. 67, с. 149–155). Одеса.
- Славік, Р., Салюк, М., Микита, М. (2020). *Оцінка соціально-економічних показників адміністративних районів Закарпатської області в контексті розбудови рекреаційно-туристичної інфраструктури*. Часопис соціально-економічної географії, (28), 78–88.
- Смаль, І. В. (2004). *Основи географії рекреації і туризму: Навч. посіб.* Ніжин: Вид-во НДПУ. 264 с.
- Управління туризму та курортів Закарпатської ОДА – Дані моніторингу Управління туризму та курортів і Департаменту фінансів Закарпатської ОДА за 2024 р.
- Фоменко, Н. В. (2007). *Рекреаційні ресурси та курортологія*. Київ: Центр навчальної літератури. 312 с.

References

- Bezydik, O. O. (2007). *Geohrafiia turyzmu: Navch.-metod. kompleks dlia stud. spets. «Turyzm»*. Kyiv: VHL «Obrii». 108 s.
- Velychko, V. V. (2013). *Orhanizatsiia rekreatsiynykh posluh: navch. posibnyk*. Kharkiv: KhnUHMH im. O. M. Beketova. 202 s.
- Van Tsinshen, Topchiiiev, O. H. (2003). *Teoretychni ta metodolohichni aspekty rekreatsiinoi heohrafii: suchasnyi pidkhdh*. Ukra inskyi heohrafichnyi zhurnal, (1(41)), 45–49.
- Gabchak, N.F., Dubis, L.F. (2025). *Doslidzhennia turystychnoho potentsialu ob'iednanih terytorial'nykh hromad v mezhakh Uzhh orods'koho raiouu Zakarpats'koi oblasti*. Elektronnyi zhurnal: Ekonomika ta suspilstvo, (71). Mukachevo.
- Hutsal, L., Shorobura, I. (2023). *Formuvannia turystychnoi pryvablyvosti terytorialnykh hromad v Ukraini*. Ekonomika ta suspilstvo, 49. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-49-47>
- Hutsuliak, H. D., Hutsuliak, Yu. H. (2022). *Rozvytok terytorialno-rekreatsiynykh system i orhanizatsiia ratsionalnoho vykorystannia pryrodnykh resursiv ta yikh okhorony v Karpatskomu rehioni*. Zbalansovane pryrodokorystuvannia, (4), 41–46.

- Karyi, O. I., Hlynskyi, N. Yu. (2020). *Obiednannia zusyl terytorialnykh hromad z metoiu vykorystannia yikh turystychno-rekreatsiinoho potentsialu. Efektyvna ekonomika*, (5). <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7886>
- Liubitseva, O. O. (2005). *Rynok turystychnykh posluh (heoprostorovi aspekty): Navch. posib.* Kyiv: Alterpres. 432 s.
- Masliak, M. O. (2008). *Rekreatsiina heohrafiia: Navchalnyi posibnyk.* Kyiv: Znannia. 343 s.
- Novikova, V. I. (2008). *Typizatsiia terytorialnykh rekreatsiinykh system i vyavlennia yikh proiavu v mizhakh Cherkaskoi obla sti. Naukovi zapysky Vinnytskoho derzhavnogo pedahohichnoho universytetu. Serii Heohrafiia*, (16), 192–200.
- Pavlov, V. I., Cherchuk, L. M. (1998). *Rekreatsiinyi kompleks Volyni: teoriia, praktyka, perspektyvy: Monografiia.* Lutsk: Nad styria. 124 s.
- Slavik, R. V., Mykyta, M. M. (2015). *Teoretychni aspekty doslidzhennia terytorialnykh rekreatsiinykh system. Naukovi visnyk Uzhhorodskoho universytetu. Serii "Ekonomika"*, 1(45), 101–104.
- Slavik, R. V., Feketa, I. Yu., Chyniak, V. V. (2022). *Osoblyvosti rozvytku turizmu ta rekreatsii v umovakh kryzovykh protsesi v. Naukovi visnyk UzhNU. Serii: Ekonomika*, (2(60)), 97–104.
- Slavik, R. V., Leta, V. V., Chyniak, V. V. (2022). *Analiz dynamiky vidviduvachiv malykh ta serednikh hotelnykh pidpryemstv Za karpatskoi oblasti v kryzovykh umovakh. V K. S. Shaposhnykov (hol. red.), Infrastruktura rynku (Vyp. 67, s. 149–155).* Odesa.
- Slavik, R., Saliuk, M., Mykyta, M. (2020). *Otsinka sotsialno-ekonomichnykh pokaznykiv administratyvnykh raioniv Zakarpatskoi oblasti v konteksti rozbudovy rekreatsiino-turystychnoi infrastruktury. Chasopys sotsialno-ekonomichnoi heohrafi, (28), 78–88.*
- Smal, I. V. (2004). *Osnovy heohrafi rekreatsii i turizmu: Navch. posib.* Nizhyn: Vyd-vo NDPU. 264 s.
- Fomenko, N. V. (2007). *Rekreatsiini resursy ta kurortolohiia.* Kyiv: Tsent navchalnoi literatury. 312 s.
- Zakarpatska oblasna administratsiia (2008) Source - http://www.transcarpathiatour.com.ua/publications/statia2_ind.html
- Pro Stratehiiu rozvytku Zakarpatskoi oblasti do 2027 roku (2024) Source - https://zakarpat-rada.gov.ua/docs/rishennya/8/17_sesion/rish1216.pdf
- Upravlinnia turizmu ta kurortiv Zakarpatskoi ODA – Dani monitorynhu Upravlinnia turizmu ta kurortiv i Departamentu finansiv Zakarpatskoi ODA za 2024 r. (2024)

Отримано редакцією журналу / Received: 30.10.25

Прорецензовано / Revised: 15.11.25

Схвалено до друку / Accepted: 20.11.25